

KALENDARIUM HIV/AIDS

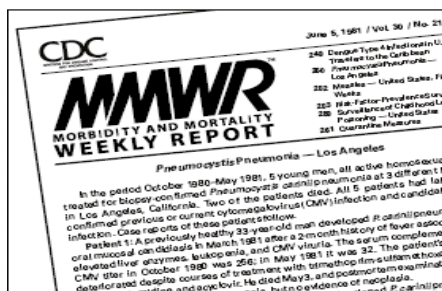
cz. I 1981 - 1996

Zanim pojawił się pierwszy opis nowego zespołu chorobowego nazwanego później AIDS lekarze w USA i w kilku krajach Europy obserwowali od połowy lat siedemdziesiątych przypadki zachorowań młodych ludzi na schorzenia trudne do zdiagnozowania i leczenia, prowadzące szybko do śmierci. Obecna pandemia (epidemia ogarniająca cały świat) rozpoczęła się prawdopodobnie w latach siedemdziesiątych XX wieku¹.

W przeprowadzonych wiele lat później analizach zamrożonych próbek surowic zbieranych do badań nad wirusowym zapaleniem wątroby typu B w Nowym Jorku, San Francisco i Los Angeles wykazano, iż HIV dotarł do populacji amerykańskiej pod koniec lat siedemdziesiątych XX wieku, a w 1978r. 4,5% mężczyzn z grupy badanej w San Francisco miało przeciwciała anti-HTLV-III/LAV². Z tego samego roku pochodziła surowica chorego na hemofilie z Kalifornii, w której stwierdzono obecność przeciwciał anti-HIV³. W Szwajcarii przeciwciała anti-HTLV-III/LAV wykazano w zamrożonych próbkach surowic pochodzących z roku 1980⁴. W Ugandzie natomiast obecność przeciwciał anti-HTLV-III/LAV wykryto w 50 spośród 75 próbek surowic zamrożonych w dystrykcie Zachodniego Nilu między sierpniem 1972r. a czerwcem 1973r⁵.

1981

- 5 czerwca amerykańskie Ośrodki Kontroli Chorób (ang. *Centers for Disease Control*) opublikowały w swoim czasopiśmie *Morbidity and Mortality Weekly Report* opis 5 pierwszych przypadków rzadkiego zapalenia płuc (PCP – *Pneumocystis carinii* pneumonia – zapalenie płuc wywołane *Pneumocystis carinii*), dotyczącego zdrowych dotąd, młodych, homoseksualnych mężczyzn⁶ oraz zachorowań na równie rzadki wcześniej nowotwór – mięsaka Kaposiego – wśród młodych homoseksualnych mężczyzn⁷; redaktor naczelny prestiżowego czasopisma *New England Journal of Medicine* nie wyraził zgodny na szybką publikację opisu nowej choroby – doniesienie Michaela S. Gottlieba i wsp. opublikowano w czasopiśmie w grudniu tego roku⁸.

- kilka dni później CDC powołało grupę specjalną do badań nad mięsakiem Kaposiego i infekcjami oportunistycznymi - *Task Force on Kaposi's Sarcoma and Opportunistic Infections* (KSOI).
- w grudniu rozpoznano pierwsze przypadki AIDS wśród osób przyjmujących środki odurzające w iniekcjach⁹.
- w Nowym Jorku powstał *Gay Men's Health Crisis* (GMHC), utworzona przez wolontariuszy.
- w tym samym czasie zidentyfikowano pierwszy przypadek AIDS w Wielkiej Brytanii¹⁰.
- do końca roku w USA rozpoznano AIDS u 159 osób¹¹.

¹ Mann JM. *AIDS: a worldwide pandemic. W: Current topics in AIDS, 1989, vol. 2.*

² Jaffe H, Darrow WW, Echenberg DF i wsp. *The acquired immunodeficiency syndrome in a cohort of homosexual men. A six-year follow-up study. Ann Intern Med 1985;103:210-4.*

³ Evatt BL, Gompers ED, McDougal JS, Ramsey RB. *Coincidental appearance of LAV/HTLV-III antibodies in hemophiliacs and the onset of HIV epidemic. N Engl J Med 1985;312:483-6.*

• Aronson DL. *Infection of hemophiliacs with HIV. J Clin Apheresis 1993;8:117-9.*

⁴ Stroum J, Graf I, rei PC. *Detection of anti-HTLV-III/LAV antibody by enzyme linked immunosorbent assay in high-risk individuals in Switzerland 1974-1985. Eur J Clin Microbiol 1985;4:583-6.*

⁵ Salinger WC, Levine PH, Dean AG i wsp. *Evidence for exposure to HTLV-III in Uganda before 1973. Science 1985;227:1036-8.*

⁶ CDC. *Pneumocystis pneumonia - Los Angeles. 1981;30:250-2.*

⁷ CDC. *Kaposi's sarcoma and pneumocystis pneumonia among homosexual men - New York City and California. MMWR 1981;30:305-8.*

⁸ Fee E, Brown TM, Michael S. Gottlieb and the identification of AIDS. *Am J Publ Health 2006;96:982-3.*

⁹ MasurH, Michaelis MA, Greene JB i wsp. *An outbreak of community acquired Pneumocystis carinii pneumonia: initial manifestation of cellular immune dysfunction. N Engl J Med 1981;305:1431-8.*

¹⁰ Dubois RM, Braitwaite MA, Mikhail JR i wsp. *Primary pneumocystis carinii and cytomegalovirus infections. Lancet 1981;ii:1339.*

¹¹ dane z USA pochodzą ze strony internetowej organizacji amfAR.

1982

- 3 marca amerykański instytut Publicznej Służby Zdrowia (*Public Health Service*) zorganizował w Atlancie (USA) pierwszą konferencję dotyczącą nowej choroby: dyskusja ogniskowała się na przyczynach choroby: rozważano, czy wywołują ją czynniki zakaźne czy immunosupresyjne.
- w czerwcu rozpoznano nową chorobę u Haitańczyków¹².
- 30 czerwca w Departamencie Zdrowia miasta Nowy Jork przedstawiono przekonujące dowody, iż choroba powodowana jest przez czynnik zakaźny: przypadki zachorowań obserwowano wśród osób przyjmujących substancje psychoaktywne w iniekcjach, homoseksualistów, chorych na hemofilię i Haitańczyków.
- w lipcu CDC doniosło, iż produkty krwiopochodne mogą przenosić zakażenie – zapalenie płuc spowodowane *Pneumocystis carinii* rozpoznano u chorego na hemofilię¹³.
- 27 czerwca, podczas sympozjum w Waszyngtonie, w którym wzięli udział urzędnicy federalni, uczeni i aktywiści społeczni wybrano nazwę **acquired immunodeficiency syndrome, AIDS – zespół nabytego upośledzenia odporności** – dla choroby nazywanej dotąd „rakiem gejów” lub GRID (*gay related immuno deficiency* – związane z homoseksualizmem upośledzenie odporności); pierwszą definicję AIDS sformułowano we wrześniu¹⁴.
- Uganda – pierwsze zachorowania na AIDS (nazywanego „złą chorobą” – ang. „*slim disease*”) zaobserwowano w prowincji Rakai, nad brzegami Jeziora Wiktorii¹⁵.
- 5 listopada CDC opublikowało formalne zalecenia mające na celu ochronę personelu klinicznego i laboratoryjnego, mającego kontakt z chorymi na AIDS i pochodzącym od nich materiałem biologicznym¹⁶.
- w grudniu CDC doniosło o zachorowaniu na AIDS zdrowego wcześniej dziecka, któremu przetaczano krew¹⁷, a także o możliwości przenoszenia prawdopodobnie zakaźnego czynnika z matki na dziecko podczas ciąży, w czasie i krótko po porodzie¹⁸.
- powstały w USA kolejne organizacje pozarządowe zajmujące się AIDS: w San Francisco – *San Francisco AIDS Foundation (SFAF)*, w Los Angeles – *AIDS Project Los Angeles (APLA)*.
- w Wielkiej Brytanii powstał *Terry Higgins Trust (THT)* – jedna z pierwszych organizacji charytatywnych w Europie, która wzięła swą nazwę od nazwiska pierwszego chorego na AIDS, zmarłego w Londynie w czerwcu tego roku; organizacja zajmuje się wieloma aspektami HIV/AIDS.
- po raz pierwszy wyrażono wsparcie dla osób żyjących z AIDS i uczczono pamięć zmarłych na AIDS – uroczystość odbywa się co roku w 3 niedzielę maja, organizowana jest przez *Global Health Council* i nosi nazwę **INTERNATIONAL CANDLELIGHT MEMORIAL**.

- przypadki AIDS zgłoszono z 14 krajów świata.
- w USA rozpoznano 771 zachorowań na AIDS, 618 osób zmarło.

1983

- W Atlancie (USA) doszło do spotkania pracowników CDC z organizacjami banków krwi, na którym dyskutowano o badaniach przesiewowych dawców krwi i wykluczaniu osób wykazujących zwiększone ryzyko zachorowania na AIDS, zaproponowano także samo-identyfikację takich osób poprzez kwestionariusze lub przeprowadzane wywiady.
- w styczniu CDC doniosło o zachorowaniach na AIDS partnerek seksualnych mężczyzn chorych na AIDS¹⁹.
- w marcu CDC opublikowało zalecenia dotyczące zapobiegania przenoszeniu AIDS w kontaktach seksualnych i poprzez transfuzję krwi; osoby należące do grup zwiększonego ryzyka zachorowania na AIDS proszono o wstrzymanie się od oddawania krwi²⁰.

¹² CDC. *Opportunistic infections and Kaposi's sarcoma among Haitians in the United States*. MMWR 1982;31:365-7.

¹³ CDC. *Pneumocystis carinii pneumonia among persons with hemophilia A*. MMWR 1982;31:365-7.

¹⁴ CDC. *Current trends update of acquired immune deficiency syndrome (AIDS) – United States*. MMWR 1982;31:513-4.

¹⁵ Mwuara P. *Pioneers in the control of HIV/AIDS*. Afr Recov 1999;12:17-20.

¹⁶ CDC. *Acquired immunodeficiency syndrome (AIDS): precautions for clinical and laboratory staffs*. MMWR 1982;3:577-80.

¹⁷ CDC. *Possible transfusion-associated acquired immune deficiency syndrome, AIDS – California*. MMWR 1982;31:652-4.

¹⁸ CDC. *Unexplained immunodeficiency and opportunistic infection in infants – New York, New Jersey, California*. MMWR 1982;31:655-7.

¹⁹ CDC. *Immunodeficiency among female sexual partners of males with acquired immune deficiency syndrome (AIDS) – New York*. MMWR 1983;31:697-8/

²⁰ CDC. *Current trends: Prevention of acquired immune deficiency syndrome (AIDS) report of Inter-agency recommendations*. MMWR 1983;32:101-3.

- w maju Luc Montagnier i jego współpracownicy z Instytutu Pasteura donieśli na łamach czasopisma *Science* o wyizolowaniu nowego retrowirusa – LAV: *lymphadenopathy associated virus* (wirus związany z limfadenopatią) od pacjenta wykazującego ryzyko zachorowania na AIDS (BRU)²¹; Montagnier wysłał swój preparat LAV_{BRU} Robertowi Gallo, światowemu autorytetowi w dziedzinie retrovirusów.
- Narodowe Instytuty Zdrowia (*National Institutes of Health - NIH*) opublikowały zalecenia dotyczące środków ostrożności, które powinny być stosowane przez pracowników służby zdrowia zajmujących się chorymi na AIDS²².
- powstało *Multicenter AIDS Cohort Study (MACS)* w celu prowadzenia długofalowych badań populacji wydającej się wykazywać zwiększone ryzyko zachorowania na AIDS.
- we Francji założona została organizacja **AIDES**, mająca na celu zapobieganie zgonom powodowanym przez AIDS.
- włączenie Haitańczyków do tak zwanych grup ryzyka spowodowało wiele kontrowersji: Amerykanie pochodzący z Haiti skarżyli się na piętnowanie, oskarżano CDC o rasizm²³, a Haiti przeżywało załamanie przemysłu turystycznego²⁴.
- w Amsterdamie (Holandia) powstał pierwszy program wymiany igieł i strzykawek: po wstrzymaniu sprzedaży sterylnych igieł i strzykawek przez apteki Departament Zdrowia Amsterdamu – w porozumieniu z lokalnymi użytkownikami narkotyków – założył pierwszy program wymiany igieł i strzykawek, początkowo w celu zmniejszenia przenoszenia wirusa HBV wśród przyjmujących narkotyki w iniekcjach, wraz z początkiem epidemii HIV/AIDS liczba programów w Holandii szybko uległa zwiększeniu²⁵.
- 33 kraje świata zgłosiły zachorowania na AIDS.
- w USA zachorowało na AIDS 2 807 osób, z których 2 118 zmarło.

1984

- 23 kwietnia ogłoszono, iż Robert Gallo z NCI (*National Cancer Institute* – Narodowy Instytut Raka) odkrył przyczynę AIDS – retrovirus HTLV-III (ang. *human T-cell leukemia virus* – ludzki wirus białaczki komórek T)²⁶, ogłoszono też szybkie pojawienie się testów pozwalających na rozpoznanie obecności wirusa we krwi i wyrażono nadzieję, iż szczepionka przeciwko AIDS pojawi się w ciągu 2 lat. Testy w kierunku obecności przeciwciał anty-HTLV-III/LAV stały się dostępne rok później, szczepionki nie ma do dziś.
- CDC stwierdziło, iż powstrzymanie się od przyjmowania narkotyków w iniekcjach i zmniejszenie wspólnego używania strzykawek przez wiele osób „może być również skuteczne w zapobieganiu przenoszenia wirusa”.
- pojawienie się doniesienia o wykryciu obecności HTLV-III w ślinie²⁷ nasiliło strach przed AIDS; w późniejszych badaniach wielokrotnie wykazywano, iż ślina nie jest materiałem zakaźnym.
- w poszukiwaniu leku przeciwko AIDS wykazano, iż suramina, lek stosowany w leczeniu śpiączki afrykańskiej, wywoływanej przez *Trypanosoma rhodesiense*, hamuje aktywność odwrotnej transkryptazy wielu wirusów, a w badaniach doświadczalnych hamuje zakaźność i efekt cytopatyczny HTLV-III w dawkach osiągniętych u ludzi²⁸.
- wykazano, iż cząsteczka CD4 ma limfocytach pomocniczych T4 jest receptorem umożliwiającym wniknięcie HIV do komórek²⁹.
- w San Francisco zamknięto łaźnie i prywatne kluby, w których spotykali się mężczyźni uprawiający seks z mężczyznami.
- badania prowadzone w Zairze wykazały, iż AIDS przekazywany w kontaktach heteroseksualnych³⁰.
- w USA zachorowało na AIDS 7 239 osób, z których 5 596 zmarło.
- w Europie rozpoznano 762 przypadki AIDS³¹.

²¹ Barre-Sinoussi F, Hermann JC, Rey F i wsp. Isolation of a T-lymphotropic retrovirus from a patient at risk for acquired immunodeficiency syndrome (AIDS). *Science* 1983; 220:868-71.

²² CDC. Precautions for health-care workers and allied professional. *MMWR* 1983;32:450-1.

²³ Altman K. Debate grows on U.S. listing of Haitians in AIDS category. *New York Times* 1983; November 29.

²⁴ Simons M. For Haiti's tourism, the stigma of AIDS is fatal. *New York Times* 1983, November 29.

²⁵ Des Jarlais DC, Matilde Krim, amfAR, and the prevention of HIV infection among injecting drug users: a brief history. *AIDS Patient Care STD* 2006;20:467-71.

²⁶ Gallo RC, Salahuddin SZ, Popovic M i wsp. Frequent detection and isolation of cytopathic retroviruses (HTLV-III) from patients with AIDS and at risk for AIDS. *Science* 1984;224:500-3.

²⁷ Groopman JE, Salahuddin SZ, Sarngadharan MG i wsp. HTLV-III in saliva of people with AIDS-related complex and healthy homosexual men at risk for AIDS. *Science* 1984;226:447-89.

²⁸ Mitsuya H, Popovic M, Yarchoan R i wsp. Suramin protection of T cells in vitro against infectivity and cytopathic effect of HTLV-III. *Science* 1984;226:172-4.

²⁹ Dagleish AG, Beverley PC, Clapham PR i wsp. The CD4 (T4) antigen is an essential component of the receptor for the AIDS retrovirus. *Nature* 1984;312:763-7. Klatzmann D, Champagne E, Chamaret S i wsp. T-lymphocyte T4 molecule behaves as the receptor for human retrovirus LAV. *Nature* 1984;312:767-8.

³⁰ Piot P, Quinn TC, Taelman H i wsp. Acquired immunodeficiency syndrome in a heterosexual population in Zaire. *Lancet* 1984;2:65-9.

1985

- pojawiły się doniesienia, iż LAV i HTLV-III są identyczne^{32,33}.
 - w marcu FDA zarejestrowało pierwszy test (ELISA) ³⁴ poszukujący przeciwciał anty-HTLV-III/LAV, wyprodukowany na podstawie preparatu uzyskanego z laboratorium Roberta Gallo; z dwudziestu firm występujących o licencję na produkcję tego jedynego wówczas testu otrzymała ją pięć, w tym trzy związane z tym laboratorium³⁵.
 - niewiele później rozpoczęto w USA badanie krwi oddawanej w przez dawców w kierunku obecności przeciwciał anty-HTLV-III/LAV³⁶.
 - 15-17 kwietnia odbyła się w Atlancie (USA) **I Międzynarodowa Konferencja AIDS**, która zgromadziła ponad 2 000 uczestników.
 - CDC zrewidowały definicję AIDS dodając niektóre jednostki chorobowe i wykluczając z niej osoby, u których rozpoznano którąś z chorób wskaźnikowych AIDS, lecz ich wynik testu w kierunku obecności przeciwciał anty-HTLV-III/LAV jest ujemny.
 - agencja prasowa *United Press International* doniosła, iż **Rock Hudson** ma AIDS – aktor (m. in. film „Olbrzym”) zmarł 2 października³⁷.
 - instytut Publicznej Służby Zdrowia USA wydał pierwsze zalecenia mówiące o zapobieganiu przenoszenia zakażenia z matki na dziecko.
 - CDC opublikowało dane mówiące, iż zarówno kontakty heteroseksualne, jak i ekspozycja na zanieczyszczone igły odgrywają rolę w transmisji wirusa wywołującego AIDS³⁸.
 - wykryto drugi wirus powodujący upośledzenie odporności: w grupie zdrowych Senegalczyków, których surowice wykazywały znacznie silniejszą odpowiedź humorálną na SIV (ang. *simian immunodeficiency virus* – małpi wirus upośledzenia odporności), niż na znany dotąd wirus HTLV-III/LAV³⁹.
 - Pentagon ogłosił, iż rozpoczyna testowanie nowych rekrutów w kierunku HTLV-III/LAV i odrzuci wszystkich zakażonych.
 - CDC usunęło Haitańczyków ze swojej listy grup ryzyka dla AIDS po napływie informacji sugerujących, iż zarówno kontakty heteroseksualne, jak i ekspozycja na zanieczyszczoną zakażoną krwią igły odgrywa rolę w przenoszeniu zakażenia⁴⁰.
 - powstała *American Foundation for AIDS Research (AMFAR)*, której przewodniczącymi zostali lekarze Michael Gottlieb (autor pierwszej publikacji o PCP w czerwcu 1981 r.) i Mathilde Krim, a narodowym przewodniczącym – Elizabeth Taylor⁴¹, wiodąca organizacja amerykańska, *nonprofit*, wspierająca badania naukowe dotyczące HIV/AIDS, profilaktykę, leczenie, edukację i wspierająca osoby żyjące z HIV/AIDS.
-
- w USA 13-letni **Ryan White**, zakażony HIV w następstwie przetaczania koncentratów czynników krzepnięcia został usunięty ze szkoły w Kokomo (Indiana).
 - wykazano, iż choroby przenoszone drogą płciową zwiększają ryzyko zakażenia HTLV-III/LAV.
 - opublikowano pierwsze doniesienie o przenoszeniu HIV w następstwie karmienia piersią przez zakażoną HIV matkę⁴².
 - zachorowania na AIDS zgłosiło 51 krajów świata.
 - w USA rozpoznano 15 527 przypadków AIDS, zmarło 12 529 osób.

³¹ CDC. *Acquired immunodeficiency syndrome – Europe*. *MMWR* 1985;34:147-50.

³² Marx JL. *A virus by any other name*. *Science* 1985;227:1449-51.

³³ Norman C. *HTLV-III and LAV: similar or identical?* *Science* 1985;230:643.

³⁴ Weiss SH, Goedert JJ, Sarnagadharan MG i wsp. *Screening test for HTLV-III (AIDS agent) antibodies: specificity, sensitivity, and applications*. *JAMA* 1985;253:221-5.

³⁵ Fikus M. *Raj utracony*. *Wiedza i życie*. 1993;4:16-8.

³⁶ *Provisional Public Health Service Inter-agency recommendations for screening donated blood and plasma for antibody to the virus causing acquired immunodeficiency syndrome*. *MMWR* 1985;34:1-5.

³⁷ Berger J. *Rock Hudson, screen idol, dies at 59*. *New York Times*, 3 October 1985.

³⁸ CDC. *Acquired immunodeficiency syndrome – United States*. *MMWR* 1985, May 10.

³⁹ Barin F, M'Boup S, Denis F i wsp. *Serologic evidence for virus related to simian T-lymphotropic retrovirus III in residents in West Africa*. *Lancet* 1985;228:1199-201.

- Kanki PJ, McLane MF, King NW Jr i wsp. *Serological identification and characterization of macaque T-lymphotropic retrovirus closely related to HTLV-III*. *Science* 1985;228:1199-201.

⁴⁰ CDC. *Current trends update: acquired immunodeficiency syndrome – United States*. *MMWR* 1985;may 10.

⁴¹ ⁴¹ Fee E, Brown TM, Michael S, Gottlieb and the identification of AIDS. *Am J Publ Health* 2006;96:982-3.

⁴² Ziegler JB, Cooper DA, Johnson RO i wsp. *Postnatal transmission of AIDS-associated retroviruses form mother to infant*. *Lancet* 1985;1:896-8.

Polska - 1985

- ♦ rozpoczęto badania serologiczne w kierunku zakażenia HIV, początkowo dotyczące osób z „grup ryzyka”.
- ♦ wszczęto prowadzenie nadzoru epidemiologicznego nad zakażeniami HIV i AIDS (Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny) – początkowo rejestr obejmował dane personalne osób zakażonych, od r. 1995 jest anonimowy.
- ♦ powołano Pełnomocnika Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej oraz 10-osobowy Zespół do spraw AIDS.
- ♦ rozpoznano pierwsze przypadki zakażeń HIV (11 osób: 6 chorych na hemofilię, 4 mężczyzn homoseksualistów, 1 kobieta sprzedająca usługi seksualne)⁴³.

1986

- potwierdzono, iż LAV i HTLV-III są tym samym wirusem: Międzynarodowy Komitet Taksonomii Wirusów nazwał go **HIV** (ang. **human immunodeficiency virus** – ludzki wirus upośledzenia odporności)^{44,45}.
- rozpoczęto badania kliniczne nad AZT (zydowudyna, Retrovir) u pacjentów w zaawansowanym stadium infekcji HIV: część pacjentów otrzymywała lek, pozostali placebo – po 6 miesiącach z grupy leczonych AZT zmarł 1 pacjent, z grupy leczonych placebo – 19 – badania przerwano przed planowanym terminem, uznając za nieetyczne podawanie placebo (pacjentom zaferowano AZT)⁴⁶; AZT w stosowanej wówczas dawce 1500mg/dobę (stosowana obecnie jest ponad 3 x mniejsza) powodowała wiele działań ubocznych, w tym anemię wymagającą transfuzji krwi⁴⁷. Ogrom nadziei, jakie wiązano z AZT w tym czasie przedstawia przejmująco książka Dominique Lapiere „Więksi niż miłość”, wydana przez Państwowy Instytut Wydawniczy w Warszawie w roku 1992.
- wykazano, iż HIV-2 występuje przede wszystkim w Afryce Zachodniej, a także w Angoli i Mozambiku.
- w badaniach 1 213 zamrożonych surowic pobranych do badań immunogenetycznych w latach 1959 – 1982, pochodzących z różnych regionów Afryki, stwierdzono w jednej z nich obecność przeciwciał anti-HIV: surowica pochodziła z roku 1959 i należała do mężczyzny z plemienia Bantu, mieszkającego wówczas w Leopoldville (Kongo Belgijskie), cierpiącego na anemię sierpowatą⁴⁸ – w r. 1998 potwierdzono, iż jest to najstarszy znany przypadek zakażenia HIV na świecie⁴⁹.
- powstała międzynarodowa organizacja osób żyjących z HIV/AIDS – „People with HIV/AIDS”, przekształcona następnie w światową sieć osób żyjących z HIV/AIDS – „Global Network of People Living with HIV/AIDS” – **GNP+**.

- **II Międzynarodowa Konferencja AIDS** odbyła się w Paryżu (Francja).
- do końca roku 85 krajów zgłosiło do Światowej Organizacji Zdrowia 38 401 przypadki AIDS.
- w USA rozpoznano 28 712 przypadków AIDS, zmarło 24 559 osób.

Polska - 1986

- ♦ rozpoczęto badania serologiczne krwiodawców (5% oddawanej krwi).
- ♦ AIDS wpisano na listę chorób zakaźnych, umieszczono go także w wykazie chorób podlegających przymusowemu leczeniu (rozporządzenie Rady Ministrów z 21 października 19836r. (Dz. U. Nr 40, poz. 197).

⁴³ Rosinska M. Current trends in HIV/AIDS epidemiology in Poland, 1999 -2005. *Euro Surveill* 2006;11:94-7.

⁴⁴ Coffin J, Haase A, Levy JA i wsp. Human immunodeficiency viruses. *Science* 1986;232:697.

⁴⁵ Coffin J, Haase A, Levy JA, Montagnier L i wsp. What to call the AIDS virus? *Nature* 1986;321:10.

⁴⁶ Fischl MA, Richman DD, Grieco MH i wsp. The efficacy of azidothymidine (AZT) in the treatment of patients with AIDS and AIDS-related complex, a double blind, placebo-controlled trial. *N Engl J Med* 1987;317:185-91.

⁴⁷ Richman DD, Fischl MA, Grieco MH i wsp. The toxicity of AZT in the treatment of patients with AIDS and ARC. *N Engl J Med* 1987;317:192-7.

⁴⁸ Nahmias AJ, Weiss J, Jao X i wsp. Evidence for human infection with an HTLVIII/LAV like virus in Central Africa, 1959. *Lancet* 1986;i:1279-80.

⁴⁹ Zhu T, Korber BT, Nahmias AJ i wsp. An African HIV-1 sequence from 1959 and implications for the origin of the epidemic. *Nature* 1998;391:594-7.

- ♦ rozpoznano pierwszy przypadek AIDS, u 54-letniego mężczyzny, który nabył zakażenie w USA i zmarł krótko po powrocie do Polski⁵⁰.

1987

- Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) powołała *Global Programme on AIDS*, którego pierwszym dyrektorem został dr Jonathan Mann, pod którego kierownictwem stał się on największym programem w historii organizacji; Jonathan Mann wyznawał i promował aktywnie ideę mówiącą, iż zdrowie człowieka i prawa człowieka są nierozdzielnie ze sobą związane.
- prezydent Ronald Reagan (USA) i premier Jacques Chirac (Francja) oświadczyli, iż osiągnęli porozumienie kończące spór dotyczący patentu dla testu na obecność przeciwciał anti-HIV i postanowili, iż zyski będą dzielone między oba kraje⁵¹; Luc Montagnier i Robert Gallo opublikowali historię badań nad AIDS, która stanowiła część porozumienia między badaczami amerykańskimi i francuskimi⁵².
- w marcu FDA zarejestrowała w rekordowo krótkim czasie AZT (Zydowidyna, **RETROVIR**) jako pierwszy lek w terapii AIDS – cena rocznej kuracji wynosiła wówczas 10 000\$, był to najdroższy lek w historii.
- w Nowym Jorku powstała organizacja **ACT UP** (*AIDS Coalition to Unleash Power*) w odpowiedzi na wysokie koszty AZT; członkowie organizacji walczyli o dostęp do leków i niższe ich ceny, edukację publiczną dotyczącą AIDS i likwidację dyskryminacji związanej z AIDS. 24 marca przewodzili pierwszej masowej demonstracji na Wall Street w Nowym Jorku (USA), sztandarowym hasłem ACT UP stało się „milczenie = śmierć” (ang. *silence = death*).

- w USA wprowadzono prawo zezwalające na usuwanie i zabraniające wjazdu do kraju chorym na AIDS i zakażonym HIV.
- 29 kwietnia FDA zarejestrowało pierwszy test Western blot.
- FDA opublikowało regulacje wymagające badań przesiewowych wszystkich istniejących w USA zapasów krwi i plazmy w kierunku HIV.
- wykazano ściśle pokrewieństwo między SIV i HIV.
- FDA zezwoliło producentom prezerwatyw na zamieszczenie informacji, iż mogą one zapobiegać transmisji HIV i innych chorób przenoszonych drogą płciową.
- w San Francisco powstał **Names Project of Memorial Quilt**, upamiętniający zmarłych na AIDS i pozwalający lepiej zrozumieć druzgoczące oddziaływanie choroby; obecnie program rozszerzył się zarówno w USA, jak i poza jego granicami i jest największym projektem sztuki społecznej; w roku 1989 *Project* był nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla.
- Peter Duesberg, amerykański wirusolog, współodkrywca retrowirusów, wyraził pogląd, iż zbyt szybko uznano, iż HIV powoduje AIDS⁵³ – zapoczątkował tym ruch tak zwanych „dysydentów” AIDS, mający negatywny wpływ na wiele organizacji pozarządowych przede wszystkim w USA, ale także w innych krajach; jedyny kraj świata, który uznał poglądy Duesberga to Republika Południowej Afryki, w której rządzący ciągle negują związek przyczynowo-skutkowy między HIV a AIDS, co przyczynia się do lawinowego wzrostu liczby zakażeń HIV w tym kraju⁵⁴,
- w badaniach doświadczalnych wykazano, iż lateksowe prezerwatywy są skuteczną barierą zapobiegającą przenoszeniu HIV w kontaktach seksualnych⁵⁵,
- w Szwajcarii rozpoczęto kampanię profilaktyczną HIV/AIDS pod hasłem: **STOP AIDS**⁵⁶.
- **III Międzynarodowa Konferencja AIDS** odbyła się w Waszyngtonie (USA).
- w Wielkiej Brytanii hasło kampanii profilaktycznej AIDS brzmiało: „Nie umieraj z powody niewiedzy” (ang. *Don't die of ignorance*)⁵⁷.
- w Ugandzie (Afryka) rząd i prezydent Museveni rozpoczęli kampanię ostrzegającą społeczeństwo przed niebezpieczeństwem, dostarczając informacji o sposobach zmniejszenia ryzyka, prowadząc edukację, usiłując wzmocnić

⁵⁰ Szata W. AIDS i zakażenie HIV – 1988 rok. *Przegl Epidemiol* 1990;XLIV:130-3.

⁵¹ Palca J. Settlement on AIDS finally reached between US and Pasteur. *Nature* 1987;326:533.

⁵² Commentary. The chronology of AIDS research. This statement from Gallo and Montagnier constitute a part of the agreement between the US and French AIDS research group. *Nature* 1987;326:43506.

⁵³ Duesberg PH. Retroviruses as carcinogens and pathogens: expectations and reality. *Cancer Res* 1987;47:1199-220.

⁵⁴ więcej informacji o związku przyczynowym między HIV a AIDS znajduje się na stronie Krajowego Centrum ds. AIDS w dziale „wiedza” w artykule: „Czy HIV naprawdę powoduje AIDS?”.

⁵⁵ Van de Perre P, Jacobs D, Sprecher-Goldberger S. The latex condom, an efficient barrier against sexual transmission of AIDS-related viruses. *AIDS* 1987;1:49-52.

⁵⁶ strona internetowa Związkowego Urzędu Zdrowia Szwajcarii: www.bag.admin.ch/HIV_aid

⁵⁷ May M. Commentary: still dying of ignorance? Human immunodeficiency virus (HIV) prevention revisited. *Int J Epidemiol* 2004;33:549-50.

pozycję kobiet i dziewcząt i walczyć z piętnem i dyskryminacją z powodu AIDS; w kampanii tej podkreślano konieczność otwartej komunikacji o HIV/AIDS, a także angażowano przywódców organizacji religijnych i organizacji religijnych⁵⁸.

- do czerwca zgłoszono do WHO 51 535 przypadków AIDS ze 113 krajów świata – od stycznia 1987r., kiedy przypadki AIDS zgłoszono z 51 krajów, liczba krajów, w których rozpoznawano przypadki AIDS uległa podwojeniu⁵⁹.
- w USA rozpoznano AIDS u 50 378 osób, zmarło 40 849.

Polska - 1987

- ♦ od października wprowadzono badania w kierunku obecności przeciwciał anty-HIV każdej porcji krwi oddanej w stacjach krwiodawstwa⁶⁰.
- ♦ wprowadzono obowiązujący nadal „Program zapobiegania zakażeniom wirusami przenoszonymi przez krew”, który obejmuje samoeliminację⁶¹ kandydata na krwiodawcę, niezależnie od tego, który raz oddaje krew, a także zaostrzenie kryteriów kwalifikacji⁶².
- ♦ rozpoznano pierwsze zakażenie HIV u dziecka.
- ♦ opracowano „Wskazówki dla lekarzy dotyczące postępowania zapobiegawczego i leczniczego w przypadkach podejrzenia AIDS”, nowelizowane w latach następnych.
- ♦ powołano Radę ds. AIDS przy Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej, zamiast działającego do tego czasu Zespołu; w skład Rady weszli przedstawiciele służby zdrowia, środków masowego przekazu, szkolnictwa, organizacji społecznych, prawników i in.
- ♦ od roku 1985, kiedy rozpoczęto badania, do końca 1987 r. zakażenie HIV rozpoznano u 52 obywateli polskich, stwierdzono 3 zachorowania na AIDS – wszyscy chorzy zmarli⁶³.

1988

- w styczniu, na spotkaniu ministrów zdrowia ze 140 państw, dotyczącym AIDS, zaproponowano utworzenie Światowego Dnia AIDS.
- powstały pierwsze programy wymiany igieł i strzykawek w Nowym Jorku i San Francisco, jednak Kongres zakazał używania funduszy federalnych do wspierania takich programów.
- w badaniu MACS wykazano, iż niska liczba komórek CD4 jest wczesnym wskaźnikiem postępu choroby.
- opublikowano zalecenia dotyczące profilaktyki PCP (zapalenia płuc powodowanego przez *Pneumocystis carinii*).
- do czerwca do światowej Organizacji Zdrowia zgłoszono 100 410 przypadków AIDS ze 138 krajów świata: 45 krajów Afryki, 40 z obu Ameryk, 28 z Europy i 25 z Azji i Oceanii⁶⁴.
- ponad 1 000 demonstrantów ACT UP zakłócało pracę FDA 11 listopada, 8 dni później wprowadzono nowe regulacje pozwalające na szybszą rejestrację leków.
- 27 października na 38. plenarnym spotkaniu Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych ustanowiono 1 grudnia jako Światowy Dzień AIDS, który będzie obchodzony co roku i umożliwi organizacjom rządowym, pozarządowym i lokalnym, jak również osobom indywidualnym zwrócić uwagę na walkę z AIDS, a także konieczność pomocy ludziom żyjącym z HIV, chorym na AIDS i ich bliskim; pierwsze hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „Przyłącz się do światowych działań”.
- powstało Międzynarodowe Towarzystwo AIDS - *International AIDS Society (IAS)*.

- **IV Międzynarodowa Konferencja AIDS** odbyła się w Sztokholmie (Szwecja).

⁵⁸ Kirungi F. Uganda beating back AIDS. Leadership, education and openness are keys to progress. *Afr Recovery* 2001;15:26-7.

⁵⁹ Goldsmith MF, Marwick C. Global offensive against AIDS spurt research and raises hope. *JAMA* 1987;258:11-2.

⁶⁰ Oraczewska Z, Seyfriedowa H, Kacperska E i wsp. Zakażenia HIV u krwiodawców i biorców krwi. *Przegl Epidemiol* 1990;XLIV:149-54.

⁶¹ samoeliminacja polega na tym, iż osoby, które podejrzewają u siebie możliwość zakażenia HIV mogą wycofać się z oddawania krwi lub zaznaczyć w poufnej ankiecie, iż ich krew powinna być używana tylko do badań naukowych, a nie do celów leczniczych.

⁶² Seyfriedowa H. Strategia zapobiegania poprzetoczeniowemu zakażeniu HIV. *Seksuologia* 1995;4:3-6.

⁶³ Szata W. Rozpowszechnienie zakażeń wirusem HIV w 1987 r. – sytuacja w Polsce na tle sytuacji na świecie. *Przegl. Epidemiol.* 1989; XLIII:115-23.

⁶⁴ Mann JM, Chin J. AIDS: a global perspective. *N Engl J Med* 1988;319:302-3.

- opublikowano wyniki badań populacji mieszkańców miasteczka Belle Glade (Floryda, USA), w których wykazano, iż HIV przenosi się w następstwie kontaktów seksualnych, przyjmowania środków odurzających w iniekcjach, nie przenoszą go natomiast komary, jak podejrzewali pracownicy służby zdrowia^{65,66}.
- w grudniu naukowcy firmy Merck otrzymali trójwymiarowy obraz struktury proteazy HIV, co stało się podstawą do poszukiwania nowej grupy leków – inhibitorów tego enzymu; dyrektor laboratorium biologii molekularnej Irwing Stanley Sigal zginął 21 grudnia w wybuchu samolotu *Panam* nad Lockerbie (Szkocja), nie ujrawszy wyników swej pracy opublikowanych w czasopiśmie *Nature*⁶⁷.
- w USA wprowadzono zakaz używania funduszy federalnych na prowadzenie punktów wymiany igieł i strzykawek, dopóki nie zostanie udowodnione, że nie prowadzi to do wzrostu używania narkotyków i zmniejsza przenoszenie zakażeń HIV; w Nowym Jorku, dotkniętym w największym stopniu problemem zakażeń HIV wśród przyjmujących narkotyki w iniekcjach władze miasta otworzyły pierwszy, pilotażowy program takiej wymiany, który został oficjalnie zamknięty po zmianie burmistrza - mimo to kontynuowano go bez pozwolenia władz⁶⁸.
- w USA członkowie ACT UP stworzyli grupę artystów pod nazwą **GRAN FURY**, której celem było „wykorzystanie siły sztuki do zakończenia kryzysu spowodowanego przez AIDS”, działającą przez kilka następnych lat; do hasła „Milczenie = śmierć” dodano różowy trójkąt – podobny do tego, który Naziści nakazywali nosić gejom, tak jak Żydom nakazywali noszenie Gwiazdy Dawida⁶⁹.
- w USA rozpoznano AIDS u 82 362 osób, zmarło 61 816.

Polska - 1988

- ♦ z inspiracji Światowej Organizacji Zdrowia opracowano Krajowy Program Zapobiegania AIDS na lata 1988 – 1990, zaakceptowany przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej (nie zapewniono jednak środków finansowych na jego realizację, nie określono również statusu tego dokumentu).
- ♦ rozpoznano pierwsze zakażenie HIV u osoby przyjmującej środki odurzające w iniekcjach.
- ♦ zakażenie HIV rozpoznano u 111 obywateli polskich, AIDS u 5 pacjentów – wszyscy zmarli⁴⁶.

1989

- w badaniu MACS wykazano, iż liczba komórek CD4 niższa od 200/μl wiąże się ze zwiększonym ryzykiem zachorowania na PCP.
- zidentyfikowano pojawienie się oporności na AZT.
- odkryto pochodzenie HIV-1 i HIV-2 od zwierząt i wykazano, iż zakażenia małych naczelnych tymi wirusami nie wiążą się ze zwiększoną częstością ich zachorowań i śmierci.
- po 2 latach protestów ACT UP producent AZT, Burroughs Wellcome, obniżył jej cenę o 20%.
- **V Międzynarodowa Konferencja AIDS** odbyła się w Montrealu (Kanada), pod hasłem „*The scientific and social challenge of AIDS*”.
- opublikowano pierwsze doniesienie o zakażeniach wewnątrzszpitalnych dzieci i matek w Eliście (wówczas Kałmucka Republika Radziecka)⁷⁰.
- w listopadzie ukazał się artykuł Johna Crewdsona sugerujący, że wirus firmowany przez Gallo pochodzi z paryskiego laboratorium Luca Montagnier⁷¹.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**Nasze życie, nasz świat – zadbajmy o to**”.
- w roku 1989 do CDC zgłoszono 35 238 przypadków AIDS (14,0 na 100 000 mieszkańców)⁷², od początku epidemii w USA rozpoznano AIDS u 117 508 osób, zmarło 89 343.

⁶⁵ Lieb S, Castro KG, Calisher CH i wsp. Human immunodeficiency virus infection in a rural community. *J Fla Med Assoc* 1988;75:301-4.

⁶⁶ Castro KG, Lieb S, Jaffe HW i wsp. Transmission of HIV in Belle Glade, Florida: lessons for other communities in the United States. *Science* 1988;239:193-7/

⁶⁷ Nadia MA, Fitzgerald PM, McKeever BM i wsp. Three-dimensional structure of aspartyl protease from human immunodeficiency virus type 1. *Nature* 1989;337:615-20.

⁶⁸ Des Jarlais DC, Mahtilde Krim, amfAR, and the prevention of HIV infection among injecting drug users: a brief history. *AIDS Patient Care STD* 2006;20:467-71.

⁶⁹ Sember R, Gere D. “Lets the record show...”: art activism and the AIDS epidemic. *Am J Public Health* 2006;96:967-9.

⁷⁰ Pokrovsky VV, Eramowa EU. Nosocomial outbreak of HIV infection in Elista – USSR. *V International Conference on AIDS, Montreal, 1989; Abst. 63.*

⁷¹ Greenberg DS. End of the Gallo case – maybe. *Lancet* 1993;342:1289.

⁷² CDC. Update: acquired immunodeficiency syndrome – Unites States, 1989. *JAMA* 1990;263:1191-2.

Polska - 1989

- ♦ wydano pierwszą, sygnowaną przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej publikację *Postępowanie Zapobiegawcze i Diagnostyczne w Przypadku Zakażenia HIV i Zachorowania na AIDS*, wydane przez Krajowe Biuro Koordynacyjne ds. Zapobiegania AIDS, Warszawa.
- ♦ z inicjatywy pracowników, członków i podopiecznych MONARU powstała jej siostrzana organizacja – Stowarzyszenie Solidarni wobec AIDS „PLUS”, pierwsza organizacja pozarządowa zajmująca się tylko działaniami związanymi z HIV/AIDS.
- ♦ zakażenie HIV stwierdzono u 629 obywateli polskich, AIDS – u 29 pacjentów, 22 zmarło⁷³.

1990

- w styczniu CDC opublikowało zalecenia dotyczące ekspozycji zawodowych na HIV podczas wykonywania pracy w służbie zdrowia z zastosowaniem zydowudyny (AZT)⁷⁴.
- do 31 marca z 32 krajów europejskich zgłoszono 35 376 przypadków AIDS (ciągu roku liczba ta wzrosła o 61,9%), najwięcej ze Szwajcarii, Francji, Hiszpanii, Danii i Włoch⁷⁵.
- w Chinach zakażenie HIV, będące następstwem wspólnego używania igieł i strzykawek, stwierdzono u 146 osób z prowincji Yunnan.
- w Nowym Jorku zamknięto program wymiany igieł i strzykawek.
- Uganda – w Kampali powstał pierwszy w Afryce *AIDS Information Center* (AIC), ośrodek, w którym testy w kierunku obecności przeciwciał anty-HIV wykonywano dobrowolnie i anonimowo, z właściwie prowadzonym poradnictwem przed i po teście. W latach następnych liczba takich ośrodków zwiększała się, wprowadzono stosowanie szybkich testów, pozwalających na uzyskanie wyniku tego samego dnia. Dla osób, które poddały się testom, niezależnie od uzyskanego wyniku, powstawały *Post Test Clubs*, umożliwiające długotrwałe wsparcie w dokonywaniu zmian zachowań seksualnych⁷⁶.
- na **VI Międzynarodowej Konferencji AIDS**, która odbywała się w czerwcu w San Francisco pod hasłem „*AIDS in the nineties: from science to policy*”, przedstawiono pierwsze doniesienie o zakażeniach wewnątrzszpitalnych dzieci w Rumunii⁷⁷.
- podczas tej samej Konferencji nasiliły się protesty przeciwko usuwaniu z USA i zamykaniu granic przed zakażonymi HIV i chorymi na AIDS, wiele krajów zbojkotowało udział w Konferencji⁷⁸ – Międzynarodowe Towarzystwo AIDS (*International AIDS Society* – IAS) ogłosiło, iż żadna konferencja sponsorowana przez Towarzystwo nie odbędzie się w kraju zabraniającym wjazdu osobom zakażonym HIV – po roku 1990 żadna duża konferencja międzynarodowa dotycząca AIDS nie odbyła się w USA.
- Jonathan Mann podał się do dymisji z funkcji dyrektora Programu AIDS Światowej Organizacji Zdrowia na znak protestu przeciwko niemożności właściwej reakcji zarówno ONZ, jak i rządów krajów świata na eksplodującą pandemię AIDS (2.09.1998 r. zginął, wraz z żoną, w katastrofie samolotu *Swissair*, lot 111),
- powstał *AIDS Education Global Information System* (**AEGIS**), jedno z najlepszych źródeł informacji dotyczących HIV/AIDS, z inicjatywy zakonnicy, siostry Mary Elizabeth; do roku 1990 działał pod auspicjami Sióstr pod wezwaniem Św. Elżbiety Węgierskiej, niewielkiego zgromadzenia istniejącego od r. 1988, później został przekształcony w organizację dobroczynną działającą zgodnie z prawem stanu Kalifornia.
- prezydent Bush podpisał **Ryan White Comprehensive AIDS Resources Emergency (CARE) Act** – chory na hemofilię, zakażony HIV chłopiec zmarł w wieku 19 lat, przed wejściem w życie nowego prawa. *Ryan White CARE Act* jest największym programem pozwalającym na przeznaczanie funduszy federalnych na opiekę zdrowotną i socjalną nad ludźmi żyjącymi z HIV/AIDS.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**Kobiety i AIDS**”, (ang. *Women & AIDS*).
- w USA rozpoznano AIDS u 160 969 osób, zmarło 120 453.

⁷³ Szata W. *AIDS i zakażenie HIV – 1989 rok. Przegl Epidemiol* 1991;XLV:127-35.

⁷⁴ CDC. *Public Health Service statement on management of occupational exposure to human immunodeficiency virus, including considerations regarding zidovudine postexposure use. MMWR* 1990;39(RR01):1-14.

⁷⁵ CDC. *Acquired immunodeficiency syndrome in Europe. JAMA* 1991;265:318.

⁷⁶ Baingana G, Choi KH, Barrett DC, Byansi R, Hearst N. *Female partner of AIDS patients in Uganda: reported knowledge, perceptions and plans. AIDS* 1995;9 (Suppl.):S:513-8.

⁷⁷ Beldescu N, Apetrei R, Calumfirescu A. *Nosocomial transmission of HIV in Romania. VI International Conference on AIDS, San Francisco, 1990; Abst. 159.*

⁷⁸ Elford J, Bor R. *San Francisco conference review. AIDS Care* 1992;2:2-4.

Polska - 1990

- ♦ zakażenie HIV rozpoznano u 1 438 osób, AIDS – u 50 pacjentów, 34 z nich zmarło⁷⁹.

1991

- CDC podało, iż milion Amerykanów jest zakażonych HIV.
- w lipcu CDC opublikowało zalecenia dotyczące zapobiegania przenoszeniu HIV i HBV na pacjentów podczas dokonywania inwazyjnych procedur medycznych⁸⁰.
- w listopadzie w USA **Earvin (Magic) Johnson** ogłosił, iż jest zakażony HIV i zgodnie z zaleceniami lekarzy wycofuje się ze sportu, włączy się natomiast w edukację młodych ludzi o HIV/AIDS (w roku 1996 ponownie wrócił do sportu).
- kilka tygodni później w Wielkiej Brytanii lider grupy *Queen*, **Freddie Mercury**, potwierdził na dzień przed śmiercią, iż ma AIDS.
- *National Institutes of Health* (USA) stwierdziły, iż laboratorium Roberta Gallo użyło wirusa dostarczonego przez Instytut Pasteura dla stworzenia amerykańskiego testu na HIV; Gallo utrzymywał, iż francuski wirus zanieczyścił hodowlę w jego laboratorium i zgodził się, iż uczeni z Instytutu Pasteura wnieśli znaczący udział w poszukiwaniach przyczyny AIDS; dokonano także nowego podziału tantiem ze sprzedaży testów na HIV, dla wyrównania proporcji między USA i Francją⁸¹.
- we Francji chorzy na hemofilię, zakażeni HIV przez produkty krwiopochodne wytoczyli proces przedstawicielom świata medycyny i rządu oskarżając ośrodki transfuzji krwi o zezwolenie na stosowanie zakażonej HIV krwi, mimo iż były dostępne testy do jej badania i metody niszczenia w produktach krwiopochodnych; spór o pierwszeństwo odkrycia wirusa powodującego AIDS, a co za tym idzie stworzenia testów diagnostycznych, między Francją i USA, spowodował, iż we Francji zdecydowano o rezygnacji z oferty amerykańskiej firmy Abbott, oferującej testy w marcu 1985 r. i czekano na testy wyprodukowane przez Instytut Pasteura, które stały się dostępne w sierpniu tego roku⁸². To opóźnienie spowodowało zakażenie HIV 4 000 osób, w tym 1 000 chorych na hemofilię⁸³.
- **VII Międzynarodowa Konferencja AIDS** odbyła się we Florencji (Włochy) pod hasłem „*Science challenging AIDS*”.
- FDA zarejestrowała drugi lek antyretrowirusowy – ddI (didanozyna, **VIDEX**).
- czerwona kokardka stała się symbolem nadziei i współczucia wobec chorych na AIDS.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**Dzielać wyzwanie**” (ang. *Sharing the Challenge*).
- w USA rozpoznano AIDS u 206 563 osób, zmarło 156 143.

Polska - 1991

- ♦ zakażenie HIV rozpoznano u 1 997 osób, AIDS – u 95 pacjentów, 43 z nich zmarło⁸⁴.

1992

- CDC dokonało ostatniej, jak dotąd, rewizji definicji AIDS: dodano do niej nowe choroby (gruźlicę płuc, nawracające zapalenia płuc i raka szyjki macicy u kobiet)⁸⁵, wprowadzono także kryterium laboratoryjne dla rozpoznania AIDS – liczbę komórek CD4: w USA rozpoznaje się AIDS u osób, których liczba komórek CD4 jest niższa od 200/μl – to kryterium nie obowiązuje w Europie i w Polsce.
- gwiazda tenisa **Arthur Ashe** ogłosił, iż jest zakażony HIV – w następstwie transfuzji krwi, którą otrzymał w roku 1983.
- **VIII Międzynarodowa Konferencja AIDS** została przeniesiona z Bostonu do Amsterdamu (Holandia), w sprzeciwie wobec wymagań rządu USA przedstawiania wyników testów na HIV przez odwiedzających USA i odbyła się pod hasłem „*A World united against AIDS*”.

⁷⁹ Szata W. AIDS i zakażenie HIV – 1990 rok. *Przeegl Epidemiol* 1992;XLVI:137-45.

⁸⁰ CDC. Recommendations for preventing transmission of human immunodeficiency virus and hepatitis B virus to patients during exposure-prone invasive procedures. *MMWR* 1991;40(RR-08):1-9.

⁸¹ Cohen J, Marshall E. HIV-Pasteur: a final rapprochement? *Science* 1994;264:313.

⁸² Durand de Bousingen D. Former French ministers acquitted in infected blood trial. *Lancet* 1999;353:992.

⁸³ Durand de Bousingen D. Former French ministers on trial for infected blood-products scandal. *Lancet* 1999;353:653.

⁸⁴ Szata W. AIDS i zakażenie HIV – 1991rok. *Przeegl Epidemiol* 1993;XLVII:163-74.

⁸⁵ CDC. 1993 revised classification system for HIV infection and expanded surveillance case definition for AIDS among adolescents and adults. *MMWR* 1992;41:1-19.

- we Francji 4 pracowników Ministerstwa Zdrowia zostało oskarżonych o zezwolenie na dystrybucję między rokiem 1980 a 1985 produktów krwiopochodnych, o których wiadano, iż są zakażone HIV⁸⁶. Były dyrektor Narodowego Centrum Transfuzji Krwi Michel Garetta został skazany na 4 lata więzienia, podobnie jak Jean-Pierre Allain, były szef naukowy Centrum, trzeci lekarz – były dyrektor generalny Ministerstwa Zdrowia - otrzymał karę w zawieszeniu, czwartego uniewinniono⁸⁷; w latach 1983 – 1985 decydenci nie wprowadzili wymogu pytania dawców krwi o używanie narkotyków i doświadczenia homoseksualne, a ze względu na stosowanie w transfuzjologii tylko krwi pobranej od obywateli kraju dawcami byli przede wszystkim więźniowie (w innych krajach świata, jak w Finlandii i Kanadzie zrezygnowano z pobierania krwi od więźniów w latach siedemdziesiątych)⁸⁸. Nie zdecydowano się również na wprowadzenie amerykańskich testów poszukujących przeciwciał anti-HTLV-III, gdyż czekali na wyprodukowanie własnych przez Instytut Pasteura. Kilkumiesięczne opóźnienie we prowadzeniu testów doprowadziło do zakażenia HIV wielu biorców transfuzji i chorych na hemofilię⁸⁹.
- FDA zarejestrowała trzeci nukleozydowy inhibitor odwrotnej transkryptazy – zalcytabinę (ddC) - **HIVID**.
- we wrześniu zmarł aktor **Anthony Perkins**, znany przede wszystkim z filmu „Psychoza” Alfreda Hitchcocka.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**Zaangażowanie lokalnych społeczności**” (ang. *Community Commitment*).
- w USA rozpoznano AIDS u 254 147 osób, zmarło 194 476.

Polska - 1992

- ♦ pierwszy eksperymentalny program terapii substytucyjnej uzależnienia od heroiny metadonem rozpoczął się w Warszawie, w Instytucie Psychiatrii i Neurologii, dla ok. 40 osób.
- ♦ w grudniu w Klinice Hematologii Akademii Medycznej w Warszawie doszło do spotkania członków Grupy Inicjatywnej, podczas którego uzgodniono nazwę Polskiego Towarzystwa Naukowego AIDS i zaakceptowano program statutu.
- ♦ Państwowy Instytut Wydawniczy wydał książkę Dominika Lapiere „*Więksi niż miłość*”, w której opisano poszukiwania leków na AIDS i wielkie nadzieje związane z AZT.
- ♦ zakażenie HIV rozpoznano u 2 478 osób, AIDS – u 131 pacjentów, 71 z nich zmarło⁹⁰.

1993

- 3-letnie badania europejskie wykazały, iż przyjmowanie samej tylko AZT nie opóźnia wystąpienia AIDS (badanie Concorde).
- FDA rejestruje prezerwatywy dla kobiet do sprzedaży w USA, jednakże nie zezwala na ich testowanie w kontaktach analnych, gdyż „sodomia” jest nielegalna w wielu stanach.
- **IX Międzynarodowa Konferencja AIDS** odbyła się w Berlinie (Niemcy).
- śledztwo doprowadziło do skazania szefów prywatnej firmy *UB Plasma* z Koblencji (Niemcy) za sprzedawanie w latach 1987 – 1993 tysięcy jednostek zakażonej wirusami krwi niewłaściwie badanej w kierunku obecności przeciwciał anti-HIV (krew wielu dawców zlewano do jednego naczynia i dopiero wówczas wykonywano testy anti-HIV – rozcieńczenie powodowało, iż niemożliwe stawało się wychwycenie obecności przeciwciał)⁹¹; również w innych prywatnych bankach krwi dopuszczano do zaniedbywania badań w kierunku HIV, co doprowadziło do kolejnych procesów⁹².
- **Artur Ashe** (tenisista) i **Rudolf Nureyev** (tancerz) zmarli na AIDS.
- w USA powstał film „Filadelfia”, w reżyserii Jonathana Demme, mówiący o dyskryminacji chorych na AIDS; za główną rolę w tym filmie odtwórcę roli głównej, Tom Hanks, został uhonorowany nagrodą Amerykańskiej Akademii Filmowej – Oscarem.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**Czas działać**” (ang. *Act*).
- w USA rozpoznano AIDS u 360 909 osób, zmarło 234 225.

⁸⁶ Bell A. French HIV blood scandal spreads. *The Guardian* 1992, July 25.

⁸⁷ Bell A, Webster B. Blood stains French image of justice. *The Guardian* 1992, October 24.

⁸⁸ Weinberg PD, Hounshell J, Hermann LA i wsp. Legal, financial, and public health consequences of HIV contamination of blood and blood products in the 1980s and 1990s. *Ann Intern Med* 2002;136:312-9.

⁸⁹ Dorozynski A. Renault's boss is investigated in blond scandal. *Brit Med J* 1995;310:1428.

⁹⁰ Szata W. AIDS i zakażenie HIV – 1992 rok. *Przegl Epidemiol* 1994;XLVIII:155-62.

⁹¹ MacKenzie D. HIV scandal could put paid to blond tests. *New Scientist*, 13 November 1993.

- *Angste im Blutsumpf. Der Spiegel* 1993;45:271-85.

⁹² Abbott A. Senior German health officials sacked. *Nature* 1993;365:594.

Polska - 1993

- ♦ na mocy zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej powstało **Krajowe Biuro Koordynacyjne ds. Zapobiegania AIDS** (w 1999r. przekształcone w Krajowe Centrum ds. AIDS).
- ♦ powstała Polska Fundacja Pomocy Humanitarnej „**Res Humanae**”.
- ♦ podczas Zjazdu Założycielskiego w Bydgoszczy powołano Polskie Towarzystwo Naukowe AIDS (PTNAIDS), którego pierwszym przewodniczącym został prof. Andrzej Gładysz.
- ♦ powstał **Społeczny Komitet ds. AIDS**, wśród członków – założycieli była prof. Zofia Kuratowska, prof. Jacek Taylor, prof. Andrzej Jaczewski, osoby żyjące z HIV/AIDS i inni.
- ♦ zakażenie HIV rozpoznano u 2 862 osób, AIDS – u 196 pacjentów, 104 z nich zmarło⁹³.

1994

- opublikowano wyniki badań ACTG 076, prowadzonych wśród kobiet ciężarnych, zakażonych HIV, prowadzonych pod kontrolą placebo, które wykazały iż przyjmowanie AZT w czasie ciąży, porodu i przez noworodka przez pierwszych 6 tygodni życia zmniejsza znacząco ryzyko przeniesienia zakażenia HIV z matki na dziecko (z 25,5% w grupie otrzymujących placebo do 8,3% w grupie leczonych AZT)⁹⁴.
- wyniki badania Concorde⁹⁵ wykazały, iż stosowanie AZT u osób znajdujących się w bezobjawowym stadium infekcji, mających CD4 > 500/μl zwalnia wprawdzie spadek liczby tych komórek, ale nie przedłuża znamiennej okresu wolnego od AIDS i przeżywalności.
- **X Międzynarodowa Konferencja AIDS** odbyła się w Jokohamie (Japonia) pod hasłem „*The global challenge of AIDS: together for the future*”. Podczas niej postanowiono, iż następne Konferencje będą odbywać się co 2 lata.
- zarejestrowano czwarty nukleozydowy inhibitor odwrotnej transkryptazy – stawudynę (d4T) – **ZERIT**.
- CDC podało, iż AIDS stał się główną przyczyną śmierci Amerykanów w wieku od 25 do 44 lat.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**AIDS i rodzina**”, (ang. *AIDS & the Family*).
- w USA rozpoznano AIDS u 441 528 osób, zmarło 270 870.

Polska - 1994

- ♦ we wrześniu odbyła się w Warszawie Międzynarodowa Konferencja „*Program metadonowy na tle innych programów rehabilitacyjnych osób uzależnionych w profilaktyce HIV/AIDS*”, zorganizowana przez Centrum Diagnostyki i Terapii AIDS w Warszawie, The State University of New York, Health Science Center, Brooklyn, NY (USA) i Biuro Pełnomocnika Ministra Zdrowia ds. Narkomanii.
- ♦ powołano Stowarzyszenie Wolontariuszy wobec AIDS „**Bądź z nami**”, pierwszą organizację, która powstała z inicjatywy osób żyjących z HIV, chorych na AIDS, ich rodzin, bliskich i przyjaciół.
- ♦ protestowano przeciwko powstawaniu ośrodków dla osób zakażonych HIV, tworzonych przez Marka Kotańskiego, a informacje o dyskryminacji w Polsce osób zakażonych HIV i chorych na AIDS pojawiły się także w prasie zagranicznej⁹⁶.
- ♦ hasło „**AIDS i rodzina**” propagowano także w Polsce, wydano ulotkę i plakat nawiązujące treścią do hasła.
- ♦ w dniach 1 – 2 grudnia odbyła się I Międzynarodowa Konferencja „**Chory na AIDS w rodzinie i społeczeństwie**”, zorganizowana przez Fundację *Res Humanae* i UNDP Warszawa;
- ♦ rozpoznano 94 przypadki zachorowań na AIDS, 50 chorych zmarło, zakażenie HIV stwierdzono u 423 obywateli polskich, najwięcej nowych zakażeń rozpoznano w województwach st.

⁹³ Szata W. AIDS i zakażenie HIV – 1993 rok. *Przeegl Epidemiol* 1995;XLIX:195-202..

⁹⁴ Connor EM, Sperling RS, Gelver R i wsp. Reduction of maternal-infant transmission of human immunodeficiency virus type 1 with zidovudine treatment. *N Engl J Med* 1994;31:1173-80.

⁹⁵ Concorde Coordinating Committee. Concorde: MRC/ANRS randomized double-blind controlled trial of immediate and deferred zidovudine in symptom-free HIV infection. *Lancet* 1994;343:871-81.

⁹⁶ Danziger R. Discrimination against people with HIV and AIDS in Poland. *Brit Med J* 1994;308:145-7.

warszawskim i katowickim, w większości dotyczyło ono ludzi młodych, od 20 do 29 roku życia (52%).

- ♦ od rozpoczęcia badań do 31 grudnia 1994r. zakażenie HIV rozpoznano w Polsce u 3 285 osób, AIDS – u 293 pacjentów, z których zmarło 156⁹⁷.

1995

- *New York Times* doniósł, iż AIDS stał się główną przyczyną śmierci wśród osób mających od 25 do 44 lat.
- opublikowano wyniki badań ACTG 019⁹⁸, potwierdzające wyniki badania Concorde, mówiące iż stosowanie AZT u osób znajdujących się w bezobjawowym stadium infekcji nie przedłuża znamiennie okresu wolnego od AIDS i przeżywalności.
- w listopadzie zarejestrowano kolejny nukleozydowy inhibitor odwrotnej transkryptazy – lamiwudynę (**3TC, EPIVIR**).
- w grudniu zgłoszono pierwszy przypadek zakażenia HIV u osoby przyjmującej środki odurzające w iniekcjach w Federacji Rosyjskiej, a w ciągu następnych 18 miesięcy liczba zakażonych wzrosła do 2 235⁹⁹.
- doniesiono o stwierdzeniu zakażenia HIV u matki i jej dwóch córek, mieszkanek wsi w dystrykcie Fuyang w Chinach, których jedynym ryzykiem zakażenia było sprzedawanie plazmy w miejscowym ośrodku skupującym krew¹⁰⁰.
- na początku grudnia FDA zarejestrowała sakwinawir- **INVIRASE**, pierwszy lek należący do grupy inhibitorów proteazy, leków najsilniej hamujących replikację HIV.
- Program WHO dotyczący AIDS zastąpiony został przez *United Nations Joint Program on AIDS (UNAIDS)*.

- w USA powstał film „Dzieciaki” (ang. Kids), w reżyserii Larryego Clarka, traktujący o „pokoleniu deskorolki”, dzieci w wieku 12 – 14 lat i problemie HIV/AIDS.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**Wspólne prawa – wspólne obowiązki**” (ang. *Shared rights, shared responsibilities*).
- w USA rozpoznano AIDS u 513 486 osób, zmarło 319 849.

Polska - 1995

- ♦ w dniach 1 – 9 kwietnia i 18 – 24 września odbyły się w Warszawie *szkolenia wolontariuszy i osób zawodowo związanych z problematyką HIV/AIDS* zorganizowane przez Stowarzyszenie Wolontariuszy wobec AIDS „Bądź z nami” i AIDES Fédération Nationale (Francja).
- ♦ opracowano Krajowy Program Zapobiegania Zakażeniom HIV, Opieki nad Żyjącymi z HIV i Chorymi na AIDS na lata 1996 – 1998, będący dokumentem o randze krajowej, określającym politykę państwa polskiego w tym zakresie.
- ♦ powstał pierwszy punkt wymiany igieł i strzykawek, uruchomiony przez MONAR w Krakowie.
- ♦ zlikwidowano imienny rejestr osób zakażonych HIV; system zgłaszania danych oparto na zasadzie anonimowości i obejmuje dane takie jak inicjały lub hasło, wiek, płeć, miejsce stałego pobytu – województwo zamieszkania.
- ♦ wydano ulotkę nawiązującą do hasła „**Wspólne prawa – wspólne obowiązki**”, przeprowadzono także akcje plakatu na przystankach autobusowych, a na plakatach zamieszczono teksty: „Czy spotykałbyś się z mną wiedząc, że jestem zakażona? Chciałabym usłyszeć TAK.” „Czy pozwoliłbyś mi bawić się z nią wiedząc, że jest zakażona? Chciałabym usłyszeć TAK.” „Czy pracowałbyś ze mną wiedząc, że jestem zakażony? Chciałbym usłyszeć TAK.”
- ♦ odnotowano 111 zachorowań na AIDS, 77 chorych zmarło, zakażenie HIV rozpoznano u 539 osób, najwięcej w województwie katowickim, w większości u osób między 20 a 29 rokiem życia (52,1%);

⁹⁷ Szata W. AIDS i zakażenie HIV – 1994 rok. *Przeegl Epidemiol* 1996;50:205-212.

⁹⁸ Volberding PA, Lagakos SW, Grimem JM i wsp. A comparison of immediate with deferred zidovudine therapy for asymptomatic HIV-infected adults with CD4 cell counts of 500 or more per cubic millimeter. *N Engl J Med* 1995;333:401-7.

⁹⁹ Bobkov A, Kazenova E, Selomova L i wsp.: A sudden epidemic of HIV type 1 among injecting drug users in the former Soviet Union: identification of subtype A, subtype B, and novel gagA/envB recombinants. *AIDS Res Hum Retroviruses* 1998;4:669- 676.

¹⁰⁰ Wu Z, Liu Z, Detels R.: HIV-1 infection in commercial plasma donors in China. *Lancet* 1995;346:61-62.

- ♦ od rozpoczęcia badań w Polsce zakażenie HIV rozpoznano u 4 375 osób, AIDS – u 407 pacjentów, 237 z nich zmarło¹⁰¹.

1996

- w marcu FDA zarejestrowała dwa kolejne inhibitory proteazy HIV: indinawir – **CRIVAN** i ritonawir – **NORVIR**.
 - powstała koncepcja, iż wczesne rozpoczęcie leczenia antyretrowirusowego może doprowadzić do usunięcia wirusa z organizmu osoby zakażonej w ciągu 3 lat; jej twórca David Ho został człowiekiem roku magazynu *Time* (co niezwykle rzadko zdarza się lekarzom), jednakże po upływie tego czasu okazało się, iż przy pomocy istniejących leków nie jest to możliwe.
 - komisja ds. socjalnych Episkopatu Francji, pod przewodnictwem biskupa Alberta Rouet of Poitiers opublikowała stanowisko, w którym zgadza się z potępieniem stosowania kontroli urodzin, jednak przyznaje, iż środki antykoncepcyjne (prezerwatywy) zmniejszają poważne ryzyko zakażenia HIV¹⁰².
 - w lutym roku 1996, podczas 3. Konferencji dotyczącej Retrovirusów i Infekcji Oportunistycznych (CROI) w Waszyngtonie przedstawiono pierwsze, sensacyjne wówczas, doniesienia o skutecznym działaniu antyretrowirusowym inhibitorów proteazy HIV, ritonawiru i indinawiru¹⁰³; kilka miesięcy później, w czerwcu 1996r., podczas **XI Światowej Konferencji AIDS** w Vancouver (Kanada), która odbywała się pod hasłem „*One Word One Hope*”, przedstawiono więcej doniesień o skuteczności terapeutycznej inhibitorów proteazy stosowanych wraz z nukleozydowymi inhibitorami odwrotnej transkryptazy, a określenie „*highly active antiretroviral therapy*” (wysoce aktywna terapia antyretrowirusowa) – HAART – zaczęło się rozpowszechniać.
-
- w czerwcu FDA zarejestrowało pierwszy nienukleozydowy inhibitor odwrotnej transkryptazy – newirapinę – **VIRAMUNE**.
 - opublikowano wyniki badania Delta¹⁰⁴ dowodzące, iż stosowanie dwóch nukleozydowych inhibitorów odwrotnej transkryptazy (AZT + ddI lub AZT + ddC) wykazuje przewagę nad AZT stosowaną jako jedyny lek w przedłużaniu życia osób zakażonych HIV.
 - odkryto koreceptory umożliwiające wniknięcie HIV do komórki: CXCR4 (nazwany początkowo „fuzyna” lub LESTR)¹⁰⁵ dla szczepów makrofagotropowych i CCR5 (CC-CKR-5)¹⁰⁶ dla szczepów T-tropowych wirusa.
 - wykazano, iż osoby wykazujące homozygotyczną delecję 32 par zasad w genie kodującym receptor CCR5 (CCR5Δ32) są odporne na zakażenie HIV¹⁰⁷, zaś osoby z heterozygotyczną delecją (CCR5Δ32-/+) wykazują wolniejszy postęp infekcji¹⁰⁸; odkrycie kolejnych, „mniejszych” koreceptorów pozwoliło wkrótce na udowodnienie, iż także osoby z homozygotyczną delecją mogą ulec zakażeniu HIV¹⁰⁹.
 - pojawiło się doniesienie mówiące, iż poród drogami i siłami natury zwiększa prawdopodobieństwo przeniesienia zakażenia z matki na dziecko w porównaniu z rozwiązaniem przy pomocy cesarskiego cięcia¹¹⁰ (wyniki tych badań potwierdzono w następnych latach).
 - powstała strona internetowa www.hiv.net, początkowo tylko niemieckojęzyczna strona, później także angielskojęzyczna, dotycząca HIV/AIDS, utworzona przez Bernda Sebastiana Kamps, który zdobywając wielu innych współpracowników rozszerzył zakres strony o inne zagadnienia dotyczące zarówno HIV/AIDS, jak i innych chorób zakaźnych.

¹⁰¹ Szata W. AIDS i zakażenie HIV w 1995 roku. *Przegl Epidemiol* 1995;51:167-75.

¹⁰² Dorozynski A. French bishops ease ban on condoms. *Brit Med J* 1996;312:462.

¹⁰³ Cohen J. Results on news AIDS drugs bring cautious optimism. *Science* 1996;271:255-6.

¹⁰⁴ Delta Coordinating Committee. Delta: a randomized double-blind controlled trial comparing combinations of zidovudine plus didanosine or zalcitabine with zidovudine alone in HIV-infected individuals. *Lancet* 1996;348:283-91.

¹⁰⁵ Feng Y, Broder CC, Kennedy PE, Berger EA. HIV-1 entry cofactor: functional cloning of seven-transmembrane, G protein-coupled receptor. *Science* 1996;227:872-7.

¹⁰⁶ Deng H, Liu R, Ellmeirer W i wsp. Identification of a major co-receptor for primary isolates of HIV-1. *Nature* 1996;381:661-6.

• Dragic T, Litwin V, Allway GP i wsp. HIV-1 entry into CD4+ cells is mediated by the chemokine receptor CC-CKR-5. *Nature* 1996;381:667-73.

¹⁰⁷ Samson M, Liebert F, Doranz BJ i wsp. Resistance to HIV-1 infection in Caucasian individuals bearing mutant allele of the CCR-5 chemokine receptor gene. *Nature* 1996;382:722-5.

• Liu R, Paxton WA, Choe S i wsp. Homozygous defect in HIV-1 coreceptor accounts for resistance of some multiply-exposed individuals to HIV infection. *Cell* 1996;86:367-77.

¹⁰⁸ Huang YX, Paxton WA, Wolinsky SM i wsp. The role of mutant CCR allele in HIV-1 transmission and disease progression. *Nat Med* 1996;2:1240-43.

• Dean M, Carrington M, Winkler G i wsp. Genetic restriction of HIV-1 infection and progression to AIDS by a deletion allele of CCR5 structural gene. *Science* 1996;273:1856-63.

¹⁰⁹ Biti R, French R, Young J, Bennetts B, Stewart G, Liang T. HIV-1 infection in an individual homozygous for the CCR5 deletion allele. *Nat Med* 1997;3:252-3.

¹¹⁰ Newell ML, Dunn DT, Peckham CS i wsp. Vertical transmission of HIV-1: maternal immune status and obstetric factors. *AIDS* 1996;10:1675-81.

- w USA rozpoczęto promowanie programów dotyczących edukacji seksualnej młodzieży pod hasłem „tylko abstynencja” (ang. *abstinence only*)¹¹¹.
- ustanowiono *International AIDS Vaccine Initiative (IAVI)*.

- zamknięto pierwsze hospicjum, które powstało w San Francisco, z powodu braku pacjentów.
- hasło Światowego Dnia AIDS brzmiało: „**Jeden świat. Jedna nadzieja**” (ang. *One Word, One Hope*).
- w USA rozpoznano AIDS u 581 429 osób, zmarło 362 004.

Polska - 1996

- ♦ odbyło się *I Ogólnopolskie Spotkanie osób Żyjących z HIV/AIDS* w Rychnie k/Warszawy, zorganizowane przez Stowarzyszenie Wobec AIDS „Bądź z nami”.
- ♦ *II Zjazd Polskiego Towarzystwa Naukowego AIDS* obradował we Wrocławiu.
- ♦ w Polsce także propagowano hasło Światowego Dnia AIDS „**Jeden świat. Jedna nadzieja**”.
- ♦ odnotowano 105 zachorowań na AIDS, 73 chorych zmarło, zakażenie HIV rozpoznano u 551 osób, najwięcej w województwach st. warszawskim i katowickim, w większości u osób między 20 a 29 rokiem życia (49,9%)¹¹²;
- ♦ od rozpoczęcia badań w Polsce do 31 grudnia 1996r. zakażenie HIV rozpoznano u 4 374 osób, AIDS – u 477 pacjentów, 283 z nich zmarło¹¹³.

W przygotowaniu kalendarium wykorzystano, poza cytowanymi artykułami, informacje ze stron internetowych:

- ♦ www.avert.org,
 - ♦ Food and Drug Administration (USA) – www.fda.gov,
 - ♦ National Institutes of Health (USA) – www.nih.gov,
 - ♦ www.aegis.com/topics/timeline,
 - ♦ www.amfar.org,
 - ♦ wikipedia, the free encyclopedia (ang.)
 - ♦ stron internetowych wymienionych w tekście organizacji rządowych i pozarządowych..
- oraz publikacje:
- *Polska strategia zapobiegania HIV/AIDS w latach 1985 – 2002*. Krajowe Centrum ds. AIDS, Warszawa, 2002.
 - Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej. *Postępowanie Zapobiegawcze i Diagnostyczne w Przypadku Zakażenia HIV i Zachorowania na AIDS*. Krajowe Biuro Koordynacyjne ds. Zapobiegania AIDS, Warszawa 1989 – i późniejsze wydania.
 - Human Right Campaign. *HIV/AIDS & HRC. Two decades of fighting for life*. www.hrc.org

Dorota Rogowska-Szadkowska
ostatnia aktualizacja: maj 2007.

¹¹¹ Position paper. *Abstinence-only education Policies and programs: a position paper of the Society for Adolescent Medicine*. *J Adolesc Health* 2006;38:83-7.

¹¹² Szata W. *AIDS i zakażenie HIV w 1996 roku*. *Przegl Epidemiol* 1998;52:147-55.

¹¹³ dane ze strony internetowej Państwowego Zakładu Higieny (PZH): www.pzh.gov.